Quid ſi dicat relinquo vxore meã do
minã et dominãte oĩa bõa mea dic q
illa verba ſic ſolent intelligi q illa
vxor honorifice ſm qualitatem patrimo
nij habeat neceſſaria et ergo et nos illa
verba capere debemus ſm com̃ vſum ff de
ſupple lega l iij ff de lega iij le no alr
i reſponſo Quid ſi dicat relinquo ei
alimenta donec cum liberis meis ſteterit
et eos ex iuſta cauſa quãuis reliquerit
ad tempus nõ tamẽ reuertendũ lega
tum non perdet ff de condi et demoſtra
l ſi quis ita ¶ Sequitur videre quid
noĩe veniat alimentorum dic q calcia
menta veſtimenta cibaria ꝯtinentur
ff de alimentis et ci lega l cum legatis
in fi Idem dico ſi legatum eſt incertũ
ff de verbo ſign l verbũ incertum ſecus
ſi cibaria ſint relicta ff de alimentis et
ci lega l an pen͛ Item ſecus cũ de ali
mentis tranſitur ff de traſac l cum hi
ꝯ cum tranſigit Item videtur q quilibz
qui debet alimenta recipere debet et me
dicinas neceſſarias cũ egrotat accipe
ff de ver ſign l cetera et ar C de neg
geſt l q in vxorem non aũt debet
recipere ſolarium pro doctrine acquiſitioe
niſi in caſibus ff de carbo l de bonis
ꝯ non ſolũ et ff de adminiſ tu l pube
rius ꝯ in prís Item ſi aliqua vendi
tur in eo loco vbi alimenta pſtanda
ſunt ſeu vbi relicta ſũt vel vbi debe
tur ipſo pſtari debet ff de alimentis
et ciba le l i et l mela ꝯ fi Et modus
accipiendi alimenta debet recipi pro
ꝯſuetudine teſtatoris ut i dicto ti l
penultia Item arbitratur Iudex ſm
dignitatem dantis et recipientis alime
ta et ſm q creſcit etas ita creſcit ali
mentorum pſtatio ff de alimetis et ci le
l cum vnus in fi et l via in fi Quando
aũt ſũt plures debẽtes alimeta tũc
iudex ſtatuet vnũ p que alimeta pſ
tentur ceteris illi ꝯferentibus partes
ſuas ff de ali et ci le l i ꝯ Item i ali
mentis poteſt procedi die feriata ut
l ij ff de ferijs De hac mã habetur
pleniſſime in ſpeculo qui fi ſint le
gittimi ꝟ ſi et nõ q alimenta uſque i
finem Amen

¶ Explicit Tractatus ſolz
alimentorum deo gras

¶ Tractatus alimentorum ꝯpoſitus p dnm
bartoluz de ſaxoferato

Alimentorum

materiam tractaturus quia
alimẽta debere contingit
tam ex iure nature ac ſanguinis effu
ſione q ex hominis mortui diſpoſitioe
et ex iuncti Et quia nãlia digniora
eſſe noſcuntur Ideo de hijs alimentis
pncipiam Primo dicendum que nãli iure
debentur Deinde ſucceſſiue dicam de hijs
que hoĩs diſpenſatioe debentur Et ſub
dam quaſdam qſtiones cuilibet parti
adaptando Et q fruſtra eſſet de ali
metis querere uel tractare niſi ſcia
mus q app alimẽtorum contineatur Ideo
pma qo q app alimetorum ꝯtineatur
Et dico primo ſi tractamus de alimetis
preſtandis alimetorum appellatioe ꝯtine
tur oĩa ad vitã neceſſaria ſine qbus
corpus huanũ ali non poteſt ut ci
baria et cetera alimẽta q hominũ
natura demonſtrat Item habitacio ut
l legatis ff de ali et cibarijs legat item
alimentũ ut l cũ his ꝯ decaliao ff
de tranſac Si vero tractamus de alime
tis remittendis pacto vel trãſactioe
remittendo ſimplr alimeta non vi
detur veſtiariũ uel habitatiõne re
mittere ¶ Queritur an ei cui de
ferũtur alimenta debeantur ſũptus
pſtando magiſtro qui imbuit liberali
bus artibus ſũt alimenta iure ſangui
nis de quibus i dicam et tũc tales ſũp
tus debent² cũ eſt in dcã l legatis
¶ Quid ſi factum eſt legatum ut de
beat educari Rñº idem debetur ut l
uõ uictus cũ l ſe ff de ver ſig In pª
glo in fi l de alime et ciba le ¶ Que
ritur an in demptis tibus artibus pare
ſignificationẽ iportantibus lectus cõ
tineatur hoc eſt an hunc cui legata
ſſ alimenta victus vel educatio dema
tur lectus Rñº q ſic ut l quos nos
ꝯ iunc ff de ver ſig cũ ſine lectu
quis non poſſet comedere iunc ut
ibi notatur ¶ Quero quid ſi aliqd
legauit victum famulo ſuo in domo ſua
ut cotidie faciunt teſtatores qd vide
atur legare Reſponſio dicat que ad
victum ſũt neceſſaria et ſic oĩa p
dicta que ſũt nõ in dicta l quos
nos ꝯ iunc ff de ver ſig ¶ Quo
an illi cui debentur alimenta victus
vel educatio debeantur medicine dic
q ſic cum non poſſit ſine hijs ducẽ
vitam ſuã ſana et ſic debentur cum
omẽ victum corpi debeatur ut l ſi
cum dicam ꝯ ſin autem in ſeniſſimo

ff solu ma licet in contrariu posset re
torqueri qr ut ibi ponatur ut spes se
pata ¶ Sed quid si debetur vestiari
uz uel cibariu dic solu cibu dari no ves
tiariu nec habitationem nec alia sup
dicta ut l denarijs ff de alime et ciba
lega et app abozr ma potius et l et
si non sit § stichum de au et ar leg
et cu debentur cibaria no debentur
medicine qr cu solu cibaret et ita
dicit se sepe osuluisse d fra ag d Jo
de lig dux spoleti assessoris officio fu
gerentur ¶ Viso qr app alimentoru
otineatur videamus quibus psonis de
necessitate nature et sanguinis debea
tur et pono pater tenetur alimentare
filiu et cogitur Judicis officio ut si
quis a liberis ff de libe agnos et C
de opis liber l i in fi et idem de auo
et nepote disponitur qr optinet locu
patris l iij § non solum ff de excus tu
¶ Quero circa hoc si filius emancipa
tus non alit prem nuquid ppter hoc
poterit reuocare in patriam ptatem
videtur qr sic ut l i C de ingra lib et
ibi p glo na attrocem iniuria in eu
omitti si patri degenti denegat ali
menta ut l necare ff de lib agnos
ppter qua atrocem iniuria emancipa
tus vocatur in patria ptatem sicut i
libertis ut d l i C de ingrat libe et
ibi notur p glo ppter qua glo dicit
qr hec sit causa sufficiens patri exhere
dandi filiu cu prem necare dicitur
ex quo ei denegat alimenta ut dixi
¶ Quero an ex causis quibus pot pr
exheredare filiu possit pater filio de
negare alimenta ut in glo dicit qr sic
in dicta l si quis a liberis § si quis ex
quis de lib Item hoc pcedit qr filiu ul
econtra teneatur alere nisi alendus arte
sciret ex qua se sustentaret ut dca l si
quis a libe vo qr si filius qr intelligo m
p sit pua que opari dedignetur ut
miles vel homo nobilis qr eo ipso qr eget
licet opari posset alendus est ut dicta l
si quis a liberis § si quis ex hijs de lib
ag vo fatuati quoruda et qr in apos
til Ja de arena pro quo facit qr pximo
dicam ¶ Quero an mater alere filiu
teneatur dic qr sic usqz ad triennu et
etiam ultra si pater laboratiopia mat
vero fluat opibus ut l i § si mulier
de liber agno qr est veru usqz ad trienniu
et etiaz ultra alere tenetur nisi sit pso
na talis odiciis qr lactare non dece
at ut not in su C de pa po in fi per
azo p quo facit quod not Ja de are in
l si marita ff de solu mat ¶ Quero
an in casibus in quibus pater tenetur
filiu si eu sineat famaz pre teneatur
l cornelia de sicta glo dicit qr sic dicta

l si quis a liberis § non tantu ¶ Que
ro an fr frem uel sororem alere teneatur
dic qr sic ut l muto § manente ff de
iure dotiu et nor p glo in l quamuis
ff solu ma et ind l si quis a liberis
§ i et ff de tu ra dis li ¶ Quero an
pater teneatur alere filiu naturalem
unde dic qr sic ut dicta l si quis a li
beris § i cu similibus Sed spurium
non ut ibi notatur Sed ex equitate
causata etia nato ex dapnato coitu
tenetur alere ex de eo qui dux i ma
qm pol p adulteriu in c cu haberet
iuxta priem et glo ibi notabilis bar
tolus ¶ Viso quibus alimenta debeatur
ex necessitate ne Nuc videbimus quibus
debentur alimenta ex dispoe homis Cir
ca quod quero si testator illi pstitit vario
modo dic qr inspiciatur tempe testator
eo modo pstari alimenta debet ps mor
tem testatoris ut l nulla § sed si alime
ta de alimen et ciba lega ¶ Quero
quid si relinquuntur alimenta et sunt he
redes pro hereditaria portione quo co
suletur legatario dic qr Judex decernet
p unu heredem illi pstari alimenta ut
l iij in pri ff de alime et ciba l gallus
¶ Quero plures alimeta debet unus
est soluendo alt non An pro exnte in
mo soluendo tenebitur q est i solue
do dic qr no dicta l iij in fi et l pertine
re ti ¶ Quero quo tempe olim sunt
pstanda utru menstruatim an annuati
Ja de are in l fi de libe ag distinguit
aut debentur usqz in certum tempus aut
ppetua donec viuit et tuc annuatim de
bent pstari aut usqz ad certu tempus
qr tuc menstruatim sut pstanda ita di
cit ipse in l fi Dict tangit in l si qs
ad declinandam C de epis et cle ff qn
dies l ce uel firmio § penultio vo sed
non sat l cu hij § in ratione ff de tns
ac ¶ Quero alimenta alicui sut le
gata dicit heres uolo tibi pstare que
sut tibi necessaria ad vitam si tu potes
viuere tanto pane et aqua in die vo
lo tibi prestare talia alimenta et no
ultra quid Juris Dic qr si testator co
sueuit pstare talia pstabuntur per
heredem als considerabuntur faculta
tes prestare debent almieta et dignitas
tas legatarij cu debentur et osue
regionis et silia Et hijs consideratis
pstabuntur alimenta arbitrio boi viri
ut l cu alimenta de alime et ciba le
l cu hij § cu in psona ff de trasac l
sed et si quis post pri m de usufruc
¶ Quero an legatum alimetoru dica
tur ad pias cas glo qr sic in l si qs
actio ff de l ij Jdem in l sanimus C de
sacro sanc ec circa fine ibi cu dic no
a simili et glo exemplificat ad pias

causas in legato alimentorum que est verum
quando legatur pauperi ut patet in aut ut cu
de app igitur in versu aliud quoque casum co
git alimenta in peculio et in l si
cum annuum lega probatur in l cum hij § a
nos de transac et ibi solvit questionem
an de legato alimento possit detrahi
quarta falcidie per heredem ¶ Quero
in quo loco debent alimenta prestari
vide glo in dicta l cum hij § cavere et dic
ut ibi aliquis tamen tantum in casu nali
quando filius tenetur alimenta prestari patri
debet ea portare ad locum ubi deget pr
seu ad illum locum deferre ut probatur in
aut de incest nup post principium et si di
catur quod illud est ideo quia ibi pater est
deportatus et sic non potuit venire ad
filium pro alimentis non bene dicitur quia
procuratorem vel nuntium mittere tenetur
¶ Quero utrum filius teneatur alere
patrem deportatum dic quod sic ut in aut de
incestu nup l titius § manente ff de iure
dotium ff glo in l legatis de cap uf di
m et quod in prime dictam ¶ Quero si le
gantur alimenta non capaci utputa dep
no in metallum non possit et debeat ad le
gatum admitti dicitur quod sic ex officio
iudicis ut l servos cuius custodiam de a
limentis et ciba lega fi quod notatur in dicta
l cum hij vbo servus cum alias in capax n
possit transigere vel pati sunt ¶ Quero
si aliquis heres vel alio modo conictus
de bonis alicuius prestat alicui indebite
an possit ab eo repetere vide l i semel
ff de neg gest et l alimenta C eodem
¶ Quero an alimenta possunt peti pro
futuro tempore vide in dicta l alimen
ta et in dicta l alimentis et C de fideius
l i et l non quemadmodum ff de iudi Item
non speciale in alimentis ut si per tenim
um prestantur inducunt perpetuam prestati
onem vel obligationem ut ad ea prestan
dam teneantur in futurum prestantes
ut dicta l i C de fideius l i et l non que
admodum ff de iudi ¶ Quero tes
tator legavit alimenta et plura alia
legata minuit dicendo que legavi vo
lo pro tertia parte deberi seu prestari an
hoc refertur ad legatum alimentorum
casus est notabilis in l liberorum § post
hec de alime et ciba lega Vide glo in
l lucius eo ti l gayus ff de annuis
lega ¶ Quero debes michi alimen
ta non prestitisti quit petam utrum ipsa
alimenta vel extimationem de preteritibus
non est dubium ut ipsa species debeatur
ut dicta l libertus legat de alime et
ciba lega et l verbum victus de ver sign
et l si C de re mili li xii de preteritis
alimentis videtur idem per l cum unus §
de verbis et per l libertus § manumissis
de app et ci lega ubi tex notat alime

ta preterita temporis peti posse In con
trarium videtur quod extimatio peti possit
l si usufruc lega Unde predicta iura co
cordent distingue quod quedam sunt alime
ta de preterito tempore et ipsa non peterentur ut
habitatio nam impossibile est in dari habita
tione preteriti temporis et ideo pro ista ha
bitatione debetur extimatio ut dicta l si u
sufruc Quedam sunt que non petuntur
et non expediunt nobis ut nunc prestetur
sicut medicine quibus anno preterito ege
bam et nunc non ego quia sum sanus et pro
istis etiam petitur extimatio ut dicta
l si usufruc et l patronus qui operas
et l libertus in fi de operis lib quod l hoc
non bene probat Quedam sunt que ita
hodie expediunt sicut heri ut frumentum
oleum vinum et silia quod preterito dare potuis
ti et de istis dico idem prtendendum quod
fuit in dicto l libertus § manumissus
et l cum unus § verbis de alime et ciba
lega petitur autem pro hijs preteritis id
quod fuit et non extimatio ut dicta l
mulier C de re mili li xii Ubi tamen est
verum quod multoties petimus extimatio
nem alimentorum et adversarius resistit et ve
nimus ad transactionem Ideo est videndum
qualiter super alimentis transigitur et
dic quod alimenta debeantur ex ultima vo
luntate aut ex contractu inter vivos et
tunc potest transigi et pacisci super hijs
in dicta l cum hij § placere de transac
Si pro ultima voluntate et tunc aut
vult transigere super alimentis futuris
aut super preteritis et potest ut dicta l
de alimentis C de transac et notatur in dicta
l cum hij in principio Ratio quare super
preteritis licitum sit transigere est quia
cessat ratio ne fame pereat alimentandus
Sed que est ratio quod super alimentis debitis
ex contractu licet transigi et non super de
bitis ex testamento vel alia ulla volunta
te Responsio est multiplex primo ratione ali
mentorum et ultime voluntatis ut l alios
et l servos et l mella de alime et ciba
lega et l si C de ne pu In alimentis
autem ex contractu inter vivos est mi
nor favor Item indebita ex contractu
inter vivos debetur ex industria mea
seu alterius promissione Ideo cessat presumptio
furis timendo ut probatur insti de ver
obli § ex conventionali Item si non licet
transigere super alimentis ex ultima
voluntate defuncti vel ex testamento sive codicil
lo sive ex donatione causa mortis sive
relinquetur ab eo cui mortis causa est ali
quid relictum vel conditionis implende
ut dicta l cum § ij et per et hic debet de
cretum interponi a pretore ex iusta causa
ut dicta l cum hij § ij et § ex iusta causa
Que autem sint iuste cause que debent
movere pretorem ad interponendum de

artuz vide ut hetur in sequetib9 Si
vero ptez ptozem trāsigatur sup ali
mentis et meliozem faciat suā conditi
onem tenet transactio al' ut dca l cuz
hy § quid ergo ¶ Quid si pluribus
alimenta debeantur an poterit int
se sine ptoze transigere dic q non qz
durat ratio ꝓhibitionis ut l cuz hy
§ cominum als sem ut l voluntas C
de fideiusso et de trāsac sup alimetis
dic ut dicta l cuz hy per totam legem
¶ Quero relictuz est ad pauperz alime
ta an ciuitas petat oiuz illoz alimen
ta dic q sit duz dicitur relictuz ad ho
norem ciuitatis ut l ciuitatib9 post
pn̄ delega i et in spec de instru edici
one § nūc aliquem ¶ Quero an ex
neus heres fily tenetur alere patrem
alienuz egentez dic q sic p tex in l
si quis a liberis § si uel parens v° Jde
respōserit de libe agꝰ et finalit̄ moste
nū succedens monacho tenetur alere
patrem monachi cuz sit suus heres ut
habeatur filius loco eiusdem semi moz
tui ut nōt in aūt si qua mlier C de sa
cro sanc ec ¶ Quero an sit par eade
q ratio alimenta pstandi venientib9
p femininuz sexuz sicut venientib9 p sex
um masculinū tex videtur velle q no
in l pst ff de libe ag Item est alend9
ab abbate duz pendet qstio an sit mo
nachus vel non et ex causa cognita ps
tabuntur alimenta ut ex̄ de trāsac c
p te et l si super suspecto ff de toffi tes
¶ Quid aūt in tāc cognitioe versetur vi
in dicto c ex parte ¶ Quero si aliqs
non habet vnde se alat nisi vendat vna
rem suā que est in petitioe iudicis se
questranda dic q ꝓpter alimenta ve
dere potest ut est tex in l fi C de az
gē pāc ¶ Quero an vasallo teneat²
alere dominū suū certe sic alias possit
ei auferre feuduz ut x cottoe de Jure
feudi ¶ Quero tutor denegat alimen
ta pupillo an sit iusta causa amouedi
euz Rn̄° sic est puniendum ut l fi vbi
pu edu de et l iy § tutor qui alimēta
de suspectu ¶ Quero an sn̄a sup
alimentis sit interlocutoria uel diffin
tiua vide dicta l si quis a liberis §
si quis ex hys de libe ag ¶ Quero
An sn̄a lata sup alimentis posset ap
pellari dic q sic ꝭm dominū franc
cum agrim et interiz ꝭm ipm pote
rit ꝓuideri qz cuz iam sit īformata
iudicis consciā p alimentario cui sen
tentiā ꝓtulit pro eo faciet iterū cum
alimenta pstari ut dicta l si negatom
que qnq intelligitur quando pars
alimenta petens fundauit intentione
suā ut iudicis sn̄az informaret Que
ro an maritus teneatur alere vxorez

dico q quando habet ab ipā dotez tunc
tenetur ipaz alere nec de hoc est dubiu
qz dos datur viro pro oneribus matri'y
l p oneribus C de Jure dotiu Sz quādo
mulier nulla habet dotez Jdem dico si
maritus opatur et credo eam alendā
esse et idem dico in herede dissoluto ma
trimonio ut nōt glo in l si cuz ꝓnius
de opis lib' als si non opatur credo eam
non alendaz nisi esset furore detenta
vel nisi maritus eam repelleret et tūc
non stat p ipm quo minꝰ operetur marito
ut l si cuz dotem § siue aute in semissi
mo ff solu mat' et nō p cy in l q in
vxorem C de nego gestis ¶ Quero qd
econtra nunquid vxor tenetur alere viru
egentem Spe dicat q sic in spe qui fily
sint legitimi § quid si mulier et vide
nō C de Jure doti l vbi et ff solu mat
l si constante in principio ¶ Quero
an vxor habeat bona mariti obligata
restitutioē dotis Jaco de are dicit q sic
p l lucig ff qui po i pig ha Oppositu
tenet dominꝰ franciscus agrim p l
i ff solu mat' ¶ Quero an tutor si e
paup et non hebat vnde se alat an
debet se de bonis pupilli ali tex est et
videtur q sic in l i § si pupillꝰ ff de
tu et cura ¶ Quero vltimo An alime
ta sūt prestanda de pecunia ex vendi
tione reruz an ex fructib9 earūdz dic
q ex fructibus debent alimenta pstari
ut l iij § mora vbi pupil edu debeat
et l Jmpator ad trebellianū

¶ Explicit Tractatꝰ alimentoruz
p dominū bartoluz de saxoferato
cōpositꝰ doctor excellentissimus